

Інтрига в передбачуваності

У президентських перегонах у Молдові визначилися всі основні кандидати. Поки що не проглядається інтрига, але це і тримає в напрузі.

У Молдові визначилися всі основні кандидати в президенти на осінніх виборах. Голосування заплановано на 20 жовтня. Цього самого дня в країні пройде референдум про євроінтеграцію – якщо він відбудеться і більшість тих, хто проголосував, підтримають європейський вибір, цей зовнішньополітичний вектор буде закріплено в молдавській конституції.

Майбутні вибори відбудуться на тлі війни Росії з Україною. У цьому протистоянні молдавська влада повністю підтримує Київ. Вона неодноразово і на найрізноманітніших рівнях – від президента до глави МЗС – засудила російське вторгнення в сусідню державу.

Війна стала каталізатором прискорення євроінтеграції Молдови та України: дві країни 2022 року одночасно отримали статус кандидатів на вступ до ЄС, а 2024 року також синхронно розпочали з Європейським союзом перемовини щодо вступу до спільноти. Ключову роль тут, безумовно, відіграла воля Євросоюзу. З одного боку, Брюссель переглянув свій підхід до розширення і швидкостей проходження претендентами на членство етапів зближення з ЄС, а з іншого – надіслав потужний сигнал політичної підтримки Києва і Кишинєва.

*Референдум був
придуманий командою
Санду як технологія, що
має забезпечити її
переобрання*

Молдавська влада досить уміло конвертувала цю підтримку на свою користь. Президентка Майя Санду, яка розраховує в жовтні переобратися на другий чотирирічний термін, зробила євроінтеграцію своїм знаменом. Згаданий вище референдум був придуманий командою Санду як технологія, що має забезпечити її переобрання. Плебісцит мало що змінить у плані впливу на швидкість зближення з ЄС, але мобілізує проєвропейського виборця прийти на

виборчі дільниці та проголосувати за головну проєвропейську кандидатку – Майю Санду.

Ставка на євроінтеграцію пояснюється просто. Стрімке просування Молдови цим шляхом – від декларованого бажання вступити до ЄС до початку переговорів – це безумовний успіх правлячої команди на тлі чималої кількості проблем і нереалізованих обіцянок. Коли 2020 року Майя Санду йшла на вибори перемагати колишнього президента – проросійського Ігоря Додона – вона позиціонувала себе як однозначно проєвропейська політикиня. Розгромивши тоді Додона, Санду значною мірою забезпечила перемогу на парламентських виборах 2021 року своєї партії «Дія і солідарність».

З 2021 року вся влада в Молдові вперше з часів правління Партії комуністів (керувала країною з 2001 до 2009 року) опинилася в руках однієї команди – команди Санду. З одного боку, це був безумовний тріумф. З іншого – жодна молдавська влада за всю історію незалежності республіки досі не стикалася з такою кількістю масштабних криз, з якою зіткнулося нинішнє керівництво. Команда Санду стала біля керма на тлі пандемії коронавірусу, яка сильно вдарила по і без того слабкій економіці. Потім трапилася енергетична криза: наприкінці 2021 року і у 2022-му ціни на газ злетіли до небувалих висот. Шок ліг на плечі споживачів, чие невдоволення транслиували на владу. Потім почалася війна.

Молдова зіткнулася з розривом традиційних логістичних ланцюжків: ринки Росії та Білорусі, які споживали велику кількість молдавської сільгосппродукції, виявилися майже недоступними через дорожнечу транспортування. На це наклалася криза біженців: через республіку пройшли сотні тисяч українців, які рятувалися від війни. Близько 100 тис. осіб залишилися в країні (зараз їх тут проживає близько 80 тисяч).

Усі фактори разом дали очікуваний ефект – призвели до економічних труднощів і соціальних проблем. Влада з ними, втім, впоралася відносно непогано, а європейська фінансова підтримка допомогла компенсувати подорожчання газу: компенсації виплачувалися населенню напряму.

А ось з обіцяними реформами, насамперед із реформуванням системи юстиції, керівництво республіки впоралося не дуже добре. Скадали навколо зняття з посади колишнього генерального прокурора країни, який потім виграв у Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ) справу проти Молдови, а також навколо непрозорих конкурсів на важливі посади в правоохоронній системі

боляче били по іміджу влади, що обіцяла побудувати міцні, чесні, прозорі та підзвітні інститути.

На фронті боротьби з корупцією – перемогти її також було однією з основних обіцянок Санду і пропрезидентської партії «Дія і солідарність» – теж без особливих змін. Гучні справи, наприклад, «крадіжка століття» (виведення з молдавських банків 2014 року \$1 млрд) не розслідували, а їхніх фігурантів не покарали.

«В Антикорупційній прокуратурі йде якісний спад. За кількістю справ, процесів, справ, направлених до суду. Динаміка мінімальна у Національного антикорупційного центру і прокуратури. Незрозуміло, чому це відбувається, коли витрачається на них дедалі більше грошей, а віддачі дедалі менше», – констатує в коментарі для IPG експертка Transparency International Moldova Маріана Калугін. За її словами, по суті, провалився процес зовнішньої оцінки суддів і прокурорів – pre-vetting і vetting.

*Влада визнає проблеми.
Але визнання
недостатньо для
перемоги на виборах.*

«Найскромнішими» називає результати реформи та боротьби з корупцією і президентка Майя Санду. Тобто влада визнає проблеми. Але визнання недостатньо для перемоги на виборах. Цим і пояснюється перемикання фокусу на євроінтеграцію – безумовно, успішний напрямок з погляду оцінки: до Санду статусу кандидата і переговорів у країни не було, а тепер вони є.

Опитування показують, що приєднання до ЄС у Молдові підтримують понад 66 відсотків населення, а Майя Санду, чиє ім'я міцно асоціюється з євроінтеграцією, залишається найпопулярнішою політикинею у країні – за неї на президентських виборах готові проголосувати 39,3 відсотка з тих, хто визначився. Цей показник у неї більш ніж удвічі вищий, ніж у найближчого конкурента – лідера Партії соціалістів, експрезидента Ігоря Додона. Його готові підтримати 16,9 відсотка виборців.

Додон, який наполягає на тому, що Молдова має розвивати відносини з Росією, і заявляв раніше, що республіці слід вступати не до ЄС, а до Євразійського економічного союзу (ЄАЕС), у цих виборах, однак, вирішив не брати участі. Він підтримав висунення у президенти експрокурора Олександра Стояногло – того самого, якого 2021 року у сумнівний спосіб було знято зі своєї посади, 2023-го виграв одну справу проти Молдови в ЄСПЛ і продовжує судитися з молдавською владою. Для багатьох цей крок головного

соціаліста став сюрпризом.

Хоча шанси Стояногло на перемогу поки що не видаються скільки-небудь серйозними, його висунення створило певну інтригу. Річ у тім, що Стояногло намагається розташуватися в центрі політичного поля. З одного боку, його підтримав соціаліст Додон, що може принести йому голоси зліва, які Санду не отримає ніколи. З іншого – він засудив війну в Україні, чого не робив той же Додон, і заявив, що є прихильником європейської інтеграції Молдови. Це розраховано вже на інший – прозахідний – електорат. Утім, політичний образ Стояногло поки що не набув чітких обрисів, що робить його «темною конячкою» цього передвиборчого забігу.

Загалом же нинішня виборча кампанія може побити рекорд за кількістю учасників перегонів. Про плани поборотися за пост глави держави станом на 13 серпня оголосили 16 осіб. Список ще може зрости, якщо всі вже оголошені претенденти зберуть потрібну кількість підписів (не менше ніж 15 тис.) і потім будуть зареєстровані.

*Москва діє в Молдові
через молдавського
бізнесмена-втікача
Ілана Шора*

Свої кандидати на цих виборах є і в Росії. Москва діє в Молдові через молдавського бізнесмена-втікача Ілана Шора. Ізраїльський, молдавський, а віднедавна і російський громадянин розшукується Молдовою за участь у згаданій «крадіжці століття». Це через підконтрольні йому банки десять років тому виводилися гроші. У 2023 році Шора, який утік із Молдови до Ізраїлю, заочно засудили до 15 років в'язниці. Наприкінці минулого року він з Ізраїлю перебрався до Москви, де навесні оголосив про створення блоку «Победа». Блок і сам Шор виступають за розворот від ЄС до ЄАЕС, жорстко критикують Санду і загалом молдавський уряд. З ним зустрічаються відомі російські політики на кшталт віце-спікера Ради Федерації Костянтина Косачова.

Кандидатом у президенти від блоку «Перемога» буде депутат молдавського парламенту Василь Боля. Його шанси на перемогу, втім, близькі до нуля. Але це той випадок, коли головне – участь. Багато з тих, хто оголосив про намір поборотися за посаду президента, зробили це не заради виграшу, а щоб отримати трибуну,

з якої можна буде на всю країну критикувати владу. Якщо врахувати, що 15 кандидатів із різним ступенем гучності лають Маю Санду, то виборча кампанія може обернутися тим, що по чинній президентці буде відкрито шквальний вогонь з усієї політичної зброї. І ось тут уже не очевидно, яким буде фінальний результат для безумовного фаворита.

Владімір Соловйов

Кишинів

Владімір Соловйов (Vladimir Soloviev) - журналіст, засновник онлайн-медіа NewsMaker (Молдова), автор Carnegie Politika, раніше працював спеціальним кореспондентом газети «Коммерсантъ» та головним редактором сайту телеканалу «Дождь».

